

זכרון תרועה

ויקרא כ"ג

(כד) דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ.
(כה) כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אֹשֶׁה לַיהוָה. (כו)

במדבר כ"ט:א'

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

במדבר י'

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. (ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כָּסָף מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לַמִּקְרָא הָעֵדָה וּלְמִסְעָ אֶת הַמַּחֲנוֹת. (ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַי כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. (ד) וְאִם בְּאַחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַי הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל. (ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּים קִדְמָה. (ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמִסְעֵיהֶם. (ז) וּבִהְקֵהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ. (ח) וּבְנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. (ט) וְכִי תֵבֹאוּ מִלַּחְמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הָצָר הָצָר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת וּנְזַכְרֶתֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם. (י) וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּבְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלִיתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם.

ויקרא כה:ט

וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם:

יהושע ו':ה'

וְהָיָה בַּמָּשָׁחָ בִּבְקֶרֶן הַיּוֹבֵל [כְּשִׁמְעֶכֶם] (בְּשִׁמְעֶכֶם) אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר יִרְיעוּ כָל־הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְנִפְלָא חֹמַת הָעִיר תִּחַלְתֶּיהָ וְעָלִי הָעָם אִישׁ נִגְדּוֹ:

Philo Book II, Chapter 31

[188] Next comes the opening of the sacred month, when it is customary to sound the trumpet in the temple at the same time that the sacrifices are brought there, and its name of "trumpet feast" is derived from this.

יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת...

תלמוד ירושלמי ראש השנה ד':א'

משנה: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. מִשְׁחָרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי שִׁיְהוּ תוֹקְעִין בְּכָל־מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר לֹא הִתְקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי שִׁיְהוּ תוֹקְעִין אֲלָא בִּיבְנָה בְּלִבָּד. אָמְרוּ לוֹ אַחַד יִבְנֶה וְאַחַד כָּל־מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין:

הלכה: יום טוב של ראש השנה כול'. רבי אבא בר פפא אָמַר. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש הוון יתיבין מקשיי. אָמְרִין. תְּנִינָן. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. אין דְּבַר תּוֹרָה הוּא אֶף בְּגִבּוּלִין יִדְחָה. אין לית הוּא דְּבַר תּוֹרָה אֶף בַּמִּקְדָּשׁ לֹא יִדְחָה. עֵבֶר כְּהֵנָּא. אָמְרִין.

הא גברא [רבה] דנישאל [ליה]. אתון שאָלון ליה. אָמר לון. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר יוֹם תְּרוּעָה וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר זָכְרוֹן תְּרוּעָה. הָא כִּיצַד. בְּשַׁעָה שֶׁהוּא חַל בַּחוּל. יוֹם תְּרוּעָה. בְּשַׁעָה שֶׁהוּא חַל בַּשַּׁבָּת. זָכְרוֹן תְּרוּעָה. מְזַכְּרִין אֲבָל לֹא תוֹקְעִין. רַבִּי זְעוּרָה מְפַקֵּד לְחֻבְרֵיָא. עוֹלוֹן וְשִׁמְעוֹן קָלִיָּה דְרַבִּי ל׳וֹי דְרַשׁ. דְּלִית אִיפְשָׁר דְּהוּא מְפִיק פְּרִשְׁתִּיָּה דְלֹא אוּלְפָן. וְעַל וְאָמַר קוּמִיהוֹן. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר יוֹם תְּרוּעָה וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר זָכְרוֹן תְּרוּעָה. הָא כִּיצַד. בְּשַׁעָה שֶׁהוּא חַל בַּחוּל. יוֹם תְּרוּעָה. בְּשַׁעָה שֶׁהוּא חַל בַּשַּׁבָּת. זָכְרוֹן תְּרוּעָה. מְזַכְּרִין אֲבָל לֹא תוֹקְעִין. מַעֲתָה אִפְּ בַּמִּקְדָּשׁ לֹא יִדְחָה. תָּנָא. בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ. מַעֲתָה אִפְּלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהוּא בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִדְחָה. תַּנִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחִי. וְהִקְרַבְתֶּם. בְּמָקוֹם שֶׁהִקְרַבְנוֹת קְרִיבִין...

בבלי ראש השנה כ"ט:ד'

מתני': יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה...

גמ': מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר {ויקרא כ"ג:ד'} שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר {במדבר כ"ט:א'} יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול. אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעין ועוד הא לא מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי. דתנא דבי שמואל {במדבר כ"ט:א', י"ב, ל"ה} כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברה"ר. והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה.

רש"י ויקרא כ"ג:כ"ד

זכרון תרועה – זכרון פסוקי זכרון ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל.

ר"ה טז.

ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות וּשְׁפוֹרוֹת. מַלְכוּת – כָּדִי שֶׁתְּמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם, זְכוֹנוֹת – כָּדִי שֶׁיַּעֲלֶה זְכוֹנֵיכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, וּבִמָּה – בְּשׁוֹפָר.

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם פאילו עקדתם עצמכם לפני.

תוספות ראש השנה כ"ט:ה'

אבל לא במדינה – לא בירושלים ולא בגבולים כדפירש בקונטרס והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומ"ש מלולב שהיה ניטל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים כדמשמע בלולב (הגזול) [וערבה] (סוכה דף מג. ושם) שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"נ וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא הואיל ואשתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו טפי בשופר מבלולב שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד אבל לולב לא אשתרי כדמשמע התם דמוקי לה ההיא דמוליכין לולביהן בזמן בית המקדש ובגבולין משמע דבזמן שאין בית המקדש קיים לא הותר בשום מקום וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהן שבשמים לא רצו לבטל לגמרי וכיון דתקון בחד ב"ד תקון בכל מקום שיש ב"ד אע"פ שבזמן הבית לא היה אלא במקדש דוקא ועוד י"ל דבדין הוא דלולב יהיה דוחה בגבולין

יותר משופר שבראש השנה לא היה ידוע קביעות החדש אלא בירושלים אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין.

אורח חיים תקפ"ב:ז' אם חל בחול, אומר: יום תרועה מקרא קדש; ואם חל בשבת, אומר: זכרון תרועה

משנה ברורה אורח חיים תקפ"ב:ז'

(יט) אומר יום תרועה וכו' – ואפילו בתפלת הלילה או בקידוש אע"ג שאין תוקעין בלילה מ"מ היום הוא יום של תרועה דלמחר בודאי יתקעו. וכתבו האחרונים דבדיעבד אם אמר בחול זכרון תרועה וסיים הברכה אינו חוזר [דהא בתורה כתיב זכרון תרועה אע"ג דמדאורייתא תקיעה שריא בשבת] וה"ה בשבת אם אמר יום תרועה ג"כ אינו חוזר:

שד"ל ויקרא כ"ג:כ"ד

זכרון תרועה – כמו הזכירו כי נשגב שמו {ישעיה י"ב:ד}, והכוונה כדי שידעו הכל שהיום ראש השנה, וכן בשנת היובל היו תוקעים להודיע שהיא שנת היובל, וכדי שלא התחלף תקיעת היובל בשל כל השנים נצטוינו לתקוע ביום הכפורים {ויקרא כ"ה:ט'}

רשב"ם ויקרא כ"ג:כ"ד

זכרון תרועה – על ידי התרועה תזכרו למקום, כדכתיב: והריעותם בחצוצרות וגו' ומזכרתם וגו' (במדבר י"ט:ט').

רמב"ן ויקרא כ"ג:כ"ד

זכרון תרועה – פסוקי זכרון ופסוקי שופרות, לזכור להם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל. לשון רבינו שלמה.

והיה צריך הרב להביא גם פסוקי המלכיות מן המדרש, שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי הזכרונות ושופרות ולא יזכיר המלכיות. וכבר דרשו אותם מפסוק: והיו לכם לזכרון לפני י"י אלהיכם (במדבר י"י) – שאין תלמוד לומר: אני י"י אלהיכם, ומה תלמוד לומר: אני י"י אלהיכם, אלא זה בנין אב, כל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך אליהם את המלכיות, כדאיתא בתורת כהנים (ספרא ויקרא כ"ג:כ"ד) ובמסכת ראש השנה (בבלי ר"ה ל"ב). אבל כל זה אסמכתא מדבריהם. ומפורש אמרו (בבלי ר"ה ל"ד): הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין, פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן, לא צריכה דאף על גב דהא ודאי והא ספק,

אבל: זכרון תרועה כמו: יום תרועה יהיה לכם (במדבר כ"ט:א'), יאמר שנריע ביום הזה ויהיה לנו לזכרון לפני השם, כמו שנאמר להלן: ותקעתם בחצוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם (במדבר י"י). ובעבור שאמר שם: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י"י), וכאן צוה בתרועה סתם במועד הזה בלבד, ואחרי כן אמר: והקרבתם אשה (ויקרא כ"ג:כ"ה), הנה התרועה הזאת אינה התרועה ההיא, שהיא בחצוצרות על הקרבן, וזאת אינה על הקרבן, אבל היא חובה בכל ישראל והיא בשופר, כי לא צוה עדיין לעשות חצוצרות, וסתם כל תרועה בשופר היא, כמו שנאמר: והעברת שופר תרועה (ויקרא כ"ה:ט').

ולא פירש הכתוב טעם המצוה הזאת, למה התרועה, ולמה יצטרך זכרון לפני השם ביום הזה יותר משאר הימים, ולמה יצוה להיותו מקרא קדש כלל, אבל מפני שהוא בחדשו של יום הכפורים בראש החדש נראה

שבו יהיה דין לפניו יתברך, כי בם ידין עמים, בראש השנה ישב לכסא שופט צדק, ואחרי כן בעשרת הימים ישא לפשע עבדיו, נרמז בכתוב הענין כאשר נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים...

ראש השנה כ"ו:ג'

מתני': כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא קרן אמר רבי יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר {יהושע ו':ה'} במשוך בקרן היובל. גמ':... עולא אמר היינו טעמא דרבנן כדרב חסדא דאמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ולא והא איכא דם פר הואיל ואשתני אשתני. והא איכא ארון וכפורת וכרוב חוטא בל יקריב קאמרין. והא איכא כף ומחתה חוטא בל יתנאה קא אמרין. והא איכא בגדי זהב מבחוץ מבפנים קא אמרין שופר נמי מבחוץ הוא כיון דלזכרון הוא כבפנים דמי

משנה ר"ה פ"ג ז-ח

התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפטס, אם קול שופר שמע, יצא. ואם קול הברה שמע, לא יצא. וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר או קול מגלה, אם כון לבו, יצא, ואם לאו, לא יצא. אף על פי שזה שמע וזה שמע, זה כון לבו וזה לא כון לבו:

a

גמרא ראש השנה כ"ח:.

שלחו ליה לאבוא דשמואל כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו. אמר רב אשי שכפאוהו פרסיים אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא. פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא {ויקרא כ"ג:ד'} זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל אלמא קסבר רבא מצות אין צריכות כוונה.

ר' חננאל ראש השנה כ"ח:א'

פשיטא מהו דתימא התם תאכלו מצות אמר רחמנא והא אכליה אבל הכא בענין תקיעות כוונת הלב בעינן וליכא קא משמע לן מצות אין צריכות כוונה.

Machzor (Ashkenaz), Rosh Hashanah Mussaf, 'Zichronot'

אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית. כי אין שפחה לפני כסא כבודך. ואין נסתר מנגד עיניך:

אתה זוכר את כל המפעל. וגם כל היצור לא נכחד ממך. הכל גלוי וידוע לפניך יהוה אלהינו. צופה ומביט עד סוף כל הדורות. כי תביא חק זכרון להפקד כל רוח ונפש. להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית. מראשית קזאת הודעת. ומלפנים אותה גלית. זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון. כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב. ואי זו לשלום. אי זו לרעב. ואי זו לשבע. ובריות בו יפקדו. להזכירם לחיים ולמוות: מי לא נפקד כהיום הזה. כי זכר כל היצור לפניך בא.

מעשה איש ופקדתו. ועלילות מצעדי גבר. מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש: אשרי איש שלא ישכח. וכן אדם יתאמץ בה. כי דורשיך לעולם לא יכשלו. ולא יכלמו לנצח כל החוסים בה: כי זכר כל המעשים לפניך בא ואתה דורש מעשה כלם: וגם את נח באהבה זכרת. ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רע מעלליהם. על כן זכרוננו בא לפניך יהוה אלהינו להרבות זרעו כעפרות תבל. וצאצאיו כחול הים. כפתוב בתורתך ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים: ונאמר וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב: ונאמר וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר...

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכר לנו יהוה אלהינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיה את כעסך מעלינו ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך. וקיים לנו יהוה אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור: וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה: כי זכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך. ועקדת יצחק לזרעו (של יעקב) היום ברחמים תזכור: ברוך אתה ה' זוכר הברית:

משנה תורה, הלכות תשובה ג'ד'

(ד) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשתיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזב כל אחד מקם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

זר פרשת אמור 100ב

אמר רבי יהודה, קתיב זכרון תרועה, זכרון עבדינו, לכונא לבא ורעותא, ישראל עבדין זכרון לתתא, במה. בעובדא, בגין דיתער מלה כההוא גוונא לעילא.

[אמר רבי יהודה, כתוב זכרון תרועה, עושים זכרון, לכן את הלב והרצון. ישראל עושים זכרון למטה, במה? במעשה, כדי שיתעורר דבר באותו גון שלמעלה.]